

HOTĂRÂREA CURȚII

19 martie 1991*

Republica Franceză împotriva Comisiei Comunităților Europene

„Concurența pe piețele echipamentelor terminale pentru telecomunicații”

Cauza C-202/88

În cauza C-202/88,

Republica Franceză, reprezentată de domnul Jean-Pierre Puissochet, director al Direcției Juridice din cadrul Ministerului Afacerilor Externe, în calitate de agent, precum și de domnul Gérard de Bergues, secretar adjunct pentru afaceri externe în ministerul menționat, în calitate de agent supleant, cu domiciliul ales în Luxemburg, la sediul Ambasadei Franței, 9, boulevard du Prince-Henri,

reclamantă,

susținută de

Republica Italiană, reprezentată de domnul Luigi Ferrari Bravo, șef al Serviciului de contencios diplomatic, precum și de domnul Ivo M. Braguglia, Avvocato dello Stato, în calitate de agenți, cu domiciliul ales în Luxemburg, la sediul Ambasadei Italiei, 5, rue Marie-Adélaïde,

Regatul Belgiei, reprezentat de domnul Eduard Marissens, avocat în Baroul din Bruxelles, cu domiciliul ales în Luxemburg, la cabinetul doamnei Lucy Dupong, 14 A, rue des Bains,

Republica Federală Germania, reprezentată de domnul Martin Seidel, Ministerialrat în cadrul Ministerului Federal al Economiei, în calitate de agent, cu domiciliul ales în Luxemburg, la sediul Ambasadei Republicii Federale Germania, 20-22, avenue Émile Reuter,

* Limba de procedură: franceza.

și

Republica Elenă, reprezentată de domnul Nikos Frangakis, consilier juridic la Reprezentanța Permanentă a Greciei pe lângă Comunitățile Europene, de domnul Stamatina Vodina, avocat, membru al serviciului juridic al Reprezentanței Permanente a Greciei pe lângă Comunitățile Europene, precum și de doamna Galateia Alexaki, avocat, colaborator juridic în cadrul Ministerului Economiei, în calitate de agenți, cu domiciliul ales în Luxemburg, la sediul Ambasadei Greciei, 117, Val Sainte-Croix,

interveniente,

împotriva

Comisiei Comunităților Europene, reprezentată de domnul Jean-Louis Dewost, director general al serviciului juridic, de domnul Goetz zur Hausen, consilier juridic, precum și de domnul Luís Antunes, membru al serviciului juridic, în calitate de agenți, cu domiciliul ales în Luxemburg, la biroul domnului Guido Berardis, membru al serviciului juridic, Centre Wagner, Kirchberg,

pârâtă,

având ca obiect anularea parțială a Directivei 88/301/CEE a Comisiei din 16 mai 1988 privind concurența pe piețele echipamentelor terminale pentru telecomunicații,

CURTEA,

compusă din domnii O. Due, președinte, G. F. Mancini, T. F. O'Higgins, J. C. Moitinho de Almeida și G. C. Rodríguez Iglesias, președinți de cameră, C. N. Kakouris, R. Joliet, F. A. Schockweiler și M. Zuleeg, judecători,

avocat general: domnul G. Tesaurò

grefier: domnul J.-G. Giraud

având în vedere raportul de ședință,

după ascultarea susținerilor orale ale părților în ședința din 26 octombrie 1989,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 13 februarie 1990,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin cererea depusă la grefa Curții la 22 iulie 1988, Republica Franceză a solicitat, în temeiul articolului 173 primul paragraf din Tratatul CEE, anularea articolelor 2, 6 și 7 și, în măsura necesară, a articolului 9 din Directiva 88/301/CEE a Comisiei din 16 mai 1988 privind concurența pe piețele echipamentelor terminale pentru telecomunicații (JO L 131, p. 73). Republica Italiană, Regatul Belgiei, Republica Federală Germania și Republica Elenă au intervenit în procedură în sprijinul concluziilor Republicii Franceze.

2 Directiva 88/301 a fost adoptată în temeiul articolului 90 alineatul (3) din tratat. În conformitate cu articolul 2 din directivă, statele membre care au acordat întreprinderilor drepturi speciale sau exclusive de import, comercializare, racordare, punere în serviciu a echipamentelor terminale pentru telecomunicații și/sau întreținere a echipamentelor menționate trebuie să asigure retragerea acestor drepturi și să informeze Comisia cu privire la măsurile luate sau la proiectele legislative introduse în acest sens.

3 În conformitate cu articolul 3, statele membre trebuie să asigure operatorilor economici dreptul de a importa, comercializa, racorda, pune în serviciu și întreține echipamentele terminale. Totuși, statele membre pot:

– în lipsa specificațiilor tehnice, să refuze aprobarea de racordare și punere în serviciu a echipamentelor terminale în cazurile în care, conform unui aviz motivat al organismului menționat în articolul 6, aceste echipamente nu întrunesc exigențele esențiale prevăzute la articolul 2 alineatul (17) din Directiva 86/361/CEE a Consiliului din 24 iulie 1986 privind prima etapă a recunoașterii reciproce a omologărilor echipamentelor terminale pentru telecomunicații (JO L 217, p. 21);

– solicita ca operatorii economici să posede calificările tehnice necesare racordării, punerii în serviciu și întreținerii echipamentelor terminale, acordate în baza unor criterii obiective, nediscriminatorii și disponibile publicului larg.

4 În conformitate cu articolul 6 din directivă, statele membre se asigură că, de la 1 iulie 1989, răspunderea pentru elaborarea specificațiilor și monitorizarea aplicării acestora, precum și omologarea sunt efectuate de un organism independent de întreprinderile publice sau private care furnizează bunuri și/sau servicii în sectorul telecomunicațiilor.

5 Articolul 7 prevede obligația statelor membre de a întreprinde măsurile necesare pentru a asigura posibilitatea de a rezilia, cu un preaviz de maximum un an, contractele de leasing sau de întreținere privind echipamentele terminale care, la data încheierii contractelor, constituiau obiectul drepturilor speciale sau exclusive acordate anumitor întreprinderi.

6 În fine, potrivit articolului 9, statele membre au obligația de a furniza, la fiecare sfârșit de an, un raport care să permită Comisiei monitorizarea respectării dispozițiilor articolelor 2, 3, 4, 6 și 7.

7 Pentru o expunere mai amplă a faptelor litigiului, a derulării procedurii, precum și a motivelor și argumentelor părților, se face trimitere la raportul de ședință. Aceste elemente din dosar sunt reluate în cele ce urmează numai în măsura în care sunt necesare pentru raționamentul Curții.

8 Guvernul francez invocă patru motive, întemeiate respectiv pe nerespectarea procedurii, lipsa de competență a Comisiei, încălcarea principiului proporționalității și încălcarea unor norme fundamentale de procedură. În legătură cu motivul întemeiat pe lipsa de competență, guvernul francez reproșează Comisiei, de asemenea, că a aplicat incorect normele din tratat. Întrucât această obiecție constituie, în realitate, un motiv diferit, acesta va fi examinat separat.

I - Cu privire la cadrul juridic al litigiului

9 Motivele și argumentele invocate în prezenta cauză vizează în principal interpretarea articolului 90 din tratat. În conformitate cu articolul 90 alineatul (3), în temeiul căruia a fost adoptată directiva în litigiu, „Comisia asigură aplicarea dispozițiilor prezentului articol și adresează statelor membre, dacă este necesar, directivele și deciziile corespunzătoare”.

10 Alineatul (1) de la articolul citat interzice în general statelor membre, în ceea ce privește întreprinderile aflate în proprietate publică și întreprinderile cărora le acordă drepturi speciale sau exclusive, să adopte sau să mențină măsuri contrare normelor din tratat, în special celor prevăzute la articolul 7 și articolele 85 – 94.

11 Alineatul (2) de la articolul citat prevede că întreprinderile care au sarcina de a gestiona serviciile de interes economic general se supun dispozițiilor respective, în special normelor privind concurența, în măsura în care aplicarea acestor norme nu împiedică realizarea, în drept sau în fapt, a misiunii speciale care le-a fost încredințată, sub rezerva totuși că dezvoltarea schimburilor comerciale nu trebuie să fie afectată într-o măsură care contravine intereselor Comunității.

12 Permițând, în anumite condiții, derogări de la normele generale din tratat, această ultimă dispoziție vizează să concilieze atât interesul statelor membre de a utiliza anumite întreprinderi, în special din sectorul public, ca pe un instrument de politică economică sau fiscală, cât și interesul Comunității pentru respectarea regulilor de concurență și menținerea unității pieței comune.

13 La considerentul (11) al directivei în litigiu, Comisia a precizat că nu sunt îndeplinite condițiile de aplicare a excepției prevăzute la articolul 90 alineatul (2) din tratat. Guvernul francez și intervenienții nu au contestat această afirmație. Rezultă astfel că prezentul litigiu se situează în domeniul de aplicare a dispozițiilor articolului 90 alineatele (1) și (3) din tratat.

14 Acordând Comisiei posibilitatea de a adopta directive, articolul 90 alineatul (3) din tratat îi conferă competența de a adopta norme generale de stabilire a obligațiilor care derivă din tratat și care li se impun statelor membre în ceea ce privește întreprinderile menționate la alineatele (1) și (2) de la articolul citat anterior.

15 În aceste condiții, motivele și argumentele părților trebuie să fie examinate în legătură cu întrebarea dacă, în cazul de față, Comisia s-a încadrat în limitele puterii normative care i-a fost conferită de tratat.

II - Cu privire la nerespectarea procedurii

16 La primul motiv, guvernul francez reproșează Comisiei că a adoptat directiva în litigiu în temeiul articolului 90 alineatul (3) din tratat în loc să inițieze procedura prevăzută la articolul 169. În opinia guvernului, articolul 90 alineatul (3) trebuie să îi permită Comisiei să indice statelor membre, în cazurile în care condițiile de conformare cu tratatul nu sunt evidente, mijloacele care trebuie folosite pentru a asigura totuși această conformitate. În schimb, recursul la articolul 169 se impune în cazul unei măsuri care este în mod clar și în totalitate contrară tratatului și căreia trebuie să i se pună capăt de îndată.

17 În acest sens, trebuie remarcat că articolul 90 alineatul (3) din tratat conferă Comisiei competența de a preciza, în general, prin intermediul directivelor, obligațiile care decurg din alineatul (1) al articolului citat anterior. Comisia exercită această competență în cazul în care, fără a lua în considerare situația deosebită existentă în diferite state membre, aceasta definește în termeni concreți obligațiile care le revin acestora în temeiul tratatului. Această competență

nu poate, prin natura specifică, să fie folosită pentru constatarea neîndeplinirii de către un stat membru a unei anumite obligații care îi revine în temeiul tratatului.

18 Or, din dispozițiile directivei în litigiu în cazul de față rezultă că, de fapt, Comisia s-a limitat la a stabili, în general, obligațiile care, conform tratatului, le revin statelor membre. În consecință, directiva nu poate fi interpretată ca o constatare a neîndeplinirii de către anumite state membre a obligațiilor derivate din tratat; prin urmare, motivul invocat de guvernul francez trebuie să fie respins ca neîntemeiat.

III - Cu privire la competența Comisiei

19 În al doilea motiv, guvernul francez, susținut de intervenienți, consideră că, prin adoptarea unei directive care prevedea retragerea pur și simplu a drepturilor speciale și exclusive de import, comercializare, racordare, punere în serviciu și/sau întreținere a echipamentelor terminale, Comisia a depășit competențele de supraveghere pe care i le conferă articolul 90 alineatul (3) din tratat. Dispoziția respectivă presupune existența drepturilor speciale și exclusive. A considera că menținerea drepturilor respective ca fiind în sine o măsură în sensul articolului citat ignoră, în consecință, domeniul de aplicare a articolului.

20 Guvernul francez și guvernul belgian consideră, de asemenea, că o politică de restructurare a sectorului telecomunicațiilor, precum cea avută în vedere de directivă, ține de competența exclusivă a Consiliului, care acționează în temeiul articolului 100 A. Guvernul belgian și guvernul italian susțin că directiva încalcă articolul 87 din tratat în măsura în care numai Consiliul are competența de a redacta normele pentru aplicarea articolelor 85 și 86 din tratat în sectoare specifice.

21 Cu privire la primul argument, trebuie subliniat, mai întâi, că acea competență de supraveghere conferită Comisiei include posibilitatea, în temeiul articolului 90 alineatul (3), de a preciza obligațiile care decurg din tratat. Prin urmare, sfera acestei competențe depinde de domeniul de aplicare a normelor care trebuie respectate.

22 În al doilea rând, trebuie constatat că, deși articolul citat presupune existența unor întreprinderi titulare ale anumitor drepturi speciale și exclusive, nu rezultă astfel că toate drepturile speciale și exclusive sunt în mod necesar compatibile cu tratatul. Aceasta depinde de normele diverse la care face trimitere articolul 90 alineatul (1).

23 În ceea ce privește reproșul făcut Comisiei, acela că a adus atingere competențelor conferite Consiliului prin articolele 87 și 100 A din tratat, este necesar să se apropie dispozițiile citate și articolul 90, ținând cont respectiv de obiectul și finalitatea acestora.

24 Articolul 100 A din tratat are în vedere măsurile privind apropierea actelor cu putere de lege și actelor administrative ale statelor membre care au ca obiect instituirea și funcționarea pieței interne. Articolul 87 are ca obiect adoptarea tuturor regulamentelor sau directivelor utile aplicării principiilor prevăzute la articolele 85 și 86, adică a normelor privind concurența aplicabile tuturor întreprinderilor. Articolul 90 are în vedere măsurile adoptate de către statele membre cu privire la întreprinderile cu care au legături speciale vizate de dispozițiile articolului citat. Numai în privința acestor măsuri articolul impune Comisiei obligația de supraveghere care, dacă este necesar, poate fi exercitată prin adoptarea unor directive și decizii adresate statelor membre.

25 Prin urmare, este necesar să se constate că scopul competențelor conferite Comisiei prin articolul 90 alineatul (3) este diferit și mai specific decât cel al competențelor atribuite Consiliului prin articolul 100 A, pe de o parte și prin articolul 87, pe de altă parte.

26 De asemenea, trebuie reamintit că, astfel cum reiese din Hotărârea din 6 iulie 1982 (Franța, Italia și Regatul Unit/Comisia, punctul 14, 188/80, 189/80 și 190/80, Rec., p. 2545), eventualitatea adoptării unor norme de către Consiliu, în baza unei competențe generale pe care o deține temeiul altor articole din tratat și care conțin dispoziții referitoare la un domeniu specific al articolului 90, nu împiedică exercitarea competenței pe care acest articol o conferă Comisiei.

27 Prin urmare, motivul întemeiat pe lipsa de competență a Comisiei trebuie să fie respins.

IV - Cu privire la principiul proporționalității

28 Invocând încălcarea principiului proporționalității, guvernul francez reproșează Comisiei că nu a utilizat mijloacele corespunzătoare pentru a impune încetarea unei utilizări eventual abuzive de către întreprinderile de telecomunicații a propriilor drepturi speciale sau exclusive. Astfel, acest motiv se confundă cu motivele întemeiate pe nerespectarea procedurii și lipsa de competență respinse anterior și, prin urmare, nu necesită o examinare separată.

V - Cu privire la aplicarea normelor din tratat

29 Guvernul francez și guvernele interveniente invocă ilegalitatea articolelor 2, 6, 7 și 9 din directivă, pe motiv că aceste dispoziții sunt bazate în mod greșit pe încălcarea, de către statele membre, a articolelor 30, 37, 59 și 86 din tratat.

30 În baza observațiilor făcute anterior, această obiecție trebuie să fie înțeleasă ca fiind îndreptată împotriva aplicării incorecte, de către Comisie, a dispozițiilor din tratat. Prin urmare, este necesar să se examineze articolele 2, 6, 7 și 9 din Directiva 88/301 din perspectiva motivelor care le stau la bază.

1. Cu privire la legalitatea articolului 2 din Directiva 88/301 (retragerea drepturilor speciale și exclusive)

31 Articolul 2 din directiva în litigiu obligă statele membre care acordă întreprinderilor drepturi speciale sau exclusive de import, comercializare, racordare, punere în serviciu a echipamentelor terminale pentru telecomunicații și/sau întreținere a echipamentelor menționate să asigure retragerea acestor drepturi și să informeze Comisia cu privire la măsurile luate sau la proiectele legislative introduse în acest sens.

32 Rezultă că directiva privește drepturile exclusive, pe de o parte, și drepturile speciale, pe de altă parte. Este necesar să se țină cont de această clasificare pentru examinarea acestei obiecții.

33 Cu privire la drepturile exclusive de import și de comercializare, trebuie reamintit că, în conformitate cu jurisprudența constantă a Curții (a se vedea, în special, Hotărârea din 11 iulie 1974, Dassonville, punctul 5, 8/74, Rec. p. 837), interzicerea măsurilor cu efect echivalent cu restricțiile cantitative prevăzută la articolul 30 din tratat include orice reglementare comercială a statelor membre care poate împiedica comerțul intracomunitar, în mod direct sau indirect, efectiv sau potențial.

34 În acest sens, trebuie să se constate, în primul rând, că existența drepturilor exclusive de import și de comercializare îi lipsește pe operatorii economici de posibilitatea de a determina consumatorii să le cumpere produsele.

35 Trebuie subliniat, în al doilea rând, că sectorul echipamentelor terminale se caracterizează prin diversitatea și tehnicitatea produselor și prin constrângerile care decurg din acestea. În aceste condiții, nu există siguranța că deținătorul monopolului poate să ofere toată gama de modele existente pe piață, să informeze clienții cu privire la starea și funcționarea tuturor echipamentelor terminale și să garanteze calitatea acestora.

36 Drepturile exclusive de import și de comercializare în sectorul echipamentelor terminale pentru telecomunicații pot, așadar, să împiedice comerțul intracomunitar.

37 Cu privire la întrebarea dacă drepturile respective pot fi justificate, trebuie reamintit că la articolul 3 din directiva în litigiu Comisia a precizat domeniul de aplicare și limitele retragerii

drepturilor speciale și exclusive, ținând cont de anumite cerințe precum cele enumerate la articolul 2 punctul 17 din Directiva 86/361 a Consiliului, citată anterior, respectiv siguranța utilizatorului, siguranța angajaților din unitățile rețelei publice de telecomunicații, protecția rețelelor publice de telecomunicații împotriva daunelor și interoperabilitatea echipamentelor terminale, în cazuri justificate.

38 În ceea ce îl privește, guvernul francez nu a atacat articolul 3 din directiva în litigiu și nu a susținut că ar exista alte cerințe esențiale pe care Comisia trebuia să le respecte în acest caz.

39 În aceste condiții, Comisia a fost îndreptățită să considere că sunt incompatibile cu articolul 30 din tratat drepturile exclusive de import și comercializare în sectorul echipamentelor terminale pentru telecomunicații.

40 În ceea ce privește drepturile exclusive de racordare, punere în serviciu și/sau întreținere a echipamentelor terminale pentru telecomunicații, al șaselea considerent din directivă prevede că

„...rezervarea drepturilor exclusive în acest domeniu ar fi echivalentă cu menținerea drepturilor exclusive de comercializare...”.

41 În acest sens, trebuie reamintit în primul rând că, în conformitate cu jurisprudența constantă a Curții, articolele 2 și 3 din tratat vizează instituirea unei piețe în care mărfurile circulă liber în condiții de concurență nedenaturate (a se vedea, în special, Hotărârea din 10 ianuarie 1985, Leclerc, punctul 9, 229/83, Rec. p. 1). Articolul 30 și următoarele din tratat trebuie, așadar, să fie interpretate din perspectiva acestui principiu, ceea ce implică luarea în considerare a aspectului concurențial menționat la articolul 3 litera (f) din tratat.

42 În al doilea rând, trebuie remarcat că pe o piață care prezintă caracteristicile descrise anterior (a se vedea punctul 35) nu există siguranța că deținătorul drepturilor exclusive de racordare, de punere în serviciu și de întreținere poate să asigure fiabilitatea acestor servicii pentru toate tipurile de echipamente terminale existente pe piață și să permită astfel utilizarea tuturor acestor aparate, nici că este încurajat să facă astfel. În consecință, din moment ce dreptul exclusiv de comercializare este retras, un operator economic trebuie să fie în măsură să ofere el însuși serviciile de racordare, întreținere și punere în serviciu pentru a-și putea exercita activitatea de comercializare în condiții de concurență nedenaturate.

43 În aceste condiții, Comisia a fost îndreptățită să considere că sunt incompatibile cu articolul 30 din tratat drepturile exclusive de racordare, întreținere, punere în serviciu și întreținere a echipamentelor terminale pentru telecomunicații.

44 Rezultă din considerentele precedente că, astfel, Comisia a fost îndreptățită să solicite retragerea drepturilor exclusive de import, comercializare, racordare, punere în serviciu a echipamentelor terminale pentru telecomunicații și/sau întreținere a echipamentelor menționate.

45 Cu privire la drepturile speciale, trebuie remarcat că directiva nu precizează, nici în dispozițiile și nici în considerentele sale, tipul de drepturi concret vizat și în ce mod existența acestor drepturi este contrară diverselor dispoziții din tratat.

46 Rezultă că, astfel, Comisia nu a justificat obligația de retragere a drepturilor speciale de import, comercializare, racordare, punere în serviciu și/sau întreținere a echipamentelor terminale pentru telecomunicații.

47 În consecință, articolul 2 trebuie să fie anulat în măsura în care vizează retragerea drepturilor menționate.

2. Cu privire la legalitatea articolului 6 din Directiva 88/301 (elaborarea specificațiilor, controlarea aplicării acestora și omologarea echipamentelor terminale)

48 În conformitate cu articolul 6 din directiva în litigiu, statele membre se asigură că, de la 1 iulie 1989, răspunderea pentru elaborarea specificațiilor menționate la articolul 5 din directivă și monitorizarea aplicării acestora, precum și omologarea sunt efectuate de un organism independent de întreprinderile publice sau private care furnizează bunuri și/sau servicii în sectorul telecomunicațiilor.

49 Al nouălea considerent prevede în această privință că

„...pentru asigurarea aplicării într-o manieră transparentă, obiectivă și fără discriminare a specificațiilor tehnice și a procedurilor de omologare, este necesar ca elaborarea și aplicarea acestor reguli să fie încredințate unor organisme independente de concurenții de pe piața în cauză...”. ».

50 Al șaptesprezecelea considerent prevede că

„monitorizarea specificațiilor și regulilor de omologare nu poate fi încredințată unuia dintre concurenții de pe piața echipamentelor terminale, datorită evidentului conflict de interese.... În

consecință, statele membre trebuie să se asigure că răspunderea elaborării specificațiilor și regulilor de omologare este atribuită unui organism independent de administratorul rețelei, precum și de orice alt concurent de pe piața terminalelor”.

51 Trebuie subliniat că un sistem de concurență nenedaturată precum cel prevăzut de tratat nu poate să fie garantat decât în cazul în care este asigurată egalitatea șanselor între diverșii operatori economici. Faptul de a încredința unei întreprinderi care comercializează aparate terminale sarcina de a elabora specificațiile pe care trebuie să le îndeplinească aparatele terminale, de a controla aplicarea acestora și de a omologa aparatele respective echivalează cu faptul de a-i conferi puterea de a stabili, după bunul plac, aparatele terminale care pot să fie racordate la rețeaua publică și de a-i acorda astfel un avantaj evident asupra concurenților.

52 În aceste condiții, Comisia a fost îndreptățită să solicite ca elaborarea specificațiilor tehnice, controlarea aplicării acestora și omologarea să fie efectuate de o entitate independentă de întreprinderile publice sau private care furnizează bunuri și/sau servicii concurente în sectorul telecomunicațiilor.

3. Cu privire la legalitatea articolului 7 din Directiva 88/301 (rezilierea contractelor de leasing sau de întreținere)

53 Articolul 7 din directiva în litigiu prevede obligația statelor membre de a întreprinde măsurile necesare pentru a asigura posibilitatea de a rezilia, cu un preaviz de maximum un an, contractele de leasing sau de întreținere privind echipamentele terminale care, la data încheierii contractelor, constituiau obiectul drepturilor speciale sau exclusive acordate anumitor întreprinderi.

54 Al optsprezecelea considerent din directivă prevede în această privință că

„Deținătorii drepturilor speciale sau exclusive cu privire la echipamentele terminale în cauză au reușit să impună clienților contracte pe termen lung, împiedicând ca introducerea liberei concurențe să dobândească un efect practic într-o perioadă rezonabilă. În consecință, este necesar ca utilizatorilor să li se ofere dreptul de a obține revizuirea duratei contractelor respective.”

55 În acest sens, trebuie reamintit că articolul 90 din tratat nu îi conferă Comisiei competențe decât cu privire la măsurile de stat (a se vedea punctul 24) și că practicile anticoncurențiale care au fost adoptate de către întreprinderi din proprie inițiativă nu pot fi contestate decât prin decizii individuale luate în temeiul articolelor 85 și 86 din tratat.

56 Nici dispozițiile directivei și nici considerentele acesteia nu oferă nicio indicație cu privire la faptul că deținătorii drepturilor speciale sau exclusive au fost constrânși sau încurajați, prin măsuri de stat, să încheie contracte pe termen lung.

57 Prin urmare, articolul 90 nu poate constitui un temei corespunzător pentru înlăturarea obstacolelor în calea concurenței, obstacole aparent create de contractele pe termen lung, prevăzute de directivă. Rezultă astfel că articolul 7 trebuie să fie anulat.

4. Cu privire la legalitatea articolului 9 din Directiva 88/301 (raportul anual)

58 Articolul 9, care impune statelor membre obligația de a furniza, la fiecare sfârșit de an, un raport care să permită Comisiei monitorizarea respectării dispozițiilor din directivă, trebuie să fie de asemenea anulat în măsura în care se referă la dispozițiile articolului 2 care vizează drepturile speciale și la articolul 7 din directiva în litigiu.

VI - Cu privire la încălcarea unor norme fundamentale de procedură

59 Guvernul francez reproșează Comisiei că nu a motivat suficient directiva în litigiu.

60 Cu titlu introductiv, trebuie precizat că prezentul motiv nu trebuie examinat decât în măsura în care acesta se referă la aspectele directivei atacate care nu au fost deja declarate lipsite de validitate.

61 În acest sens, trebuie constatat că din considerentele directivei reies în mod suficient de clar motivele care au determinat Comisia să solicite retragerea drepturilor exclusive de import, comercializare, racordare, punere în funcțiune și întreținere a echipamentelor terminale. Același lucru este valabil cu privire la obligațiile care rezultă pentru statele membre din articolul 6 din directiva în litigiu.

62 Prin urmare, motivul întemeiat pe încălcarea unor norme fundamentale de procedură nu poate să fie acceptat.

VII - Cu privire la cheltuielile de judecată

63 În temeiul articolului 69 alineatul (2) din regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată la plata cheltuielilor de judecată. Cu toate acestea, în conformitate cu

alineatul (3) primul paragraf de la același articol, Curtea poate să repartizeze cheltuielile de judecată total sau parțial, dacă părțile cad în pretenții cu privire la unul sau mai multe capete de cerere. Întrucât Republica Franceză nu a obținut decât parțial câștig de cauză, fiecare dintre părți, inclusiv intervenienții, vor suporta propriile cheltuieli de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA

declară și hotărăște:

1) Anulează articolul 2 din Directiva 88/301/CEE a Comisiei din 16 mai 1988 privind concurența pe piețele echipamentelor terminale pentru telecomunicații în măsura în care acesta obligă statele membre care acordă întreprinderilor drepturi speciale de import, comercializare, racordare, punere în funcțiune a echipamentelor terminale și/sau întreținere a echipamentelor menționate să asigure retragerea acestor drepturi și să informeze Comisia cu privire la măsurile luate sau la proiectele legislative introduse în acest sens.

2) Articolul 7 din directivă se anulează.

3) Anulează articolul 9 din directivă în măsura în care se referă la dispozițiile articolului 2, care vizează drepturile speciale, precum și la articolul 7 din aceeași directivă.

4) În privința celorlalte aspecte, acțiunea este respinsă.

5) Fiecare parte suportă propriile cheltuieli de judecată.

Due

Mancini

O'Higgins

Moitinho de Almeida

Rodríguez Iglesias

Kakouris

Joliet

Schockweiler

Zuleeg

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, la 19 martie 1991.

Grefier
J.-G. Giraud

Preşedinte
O. Due